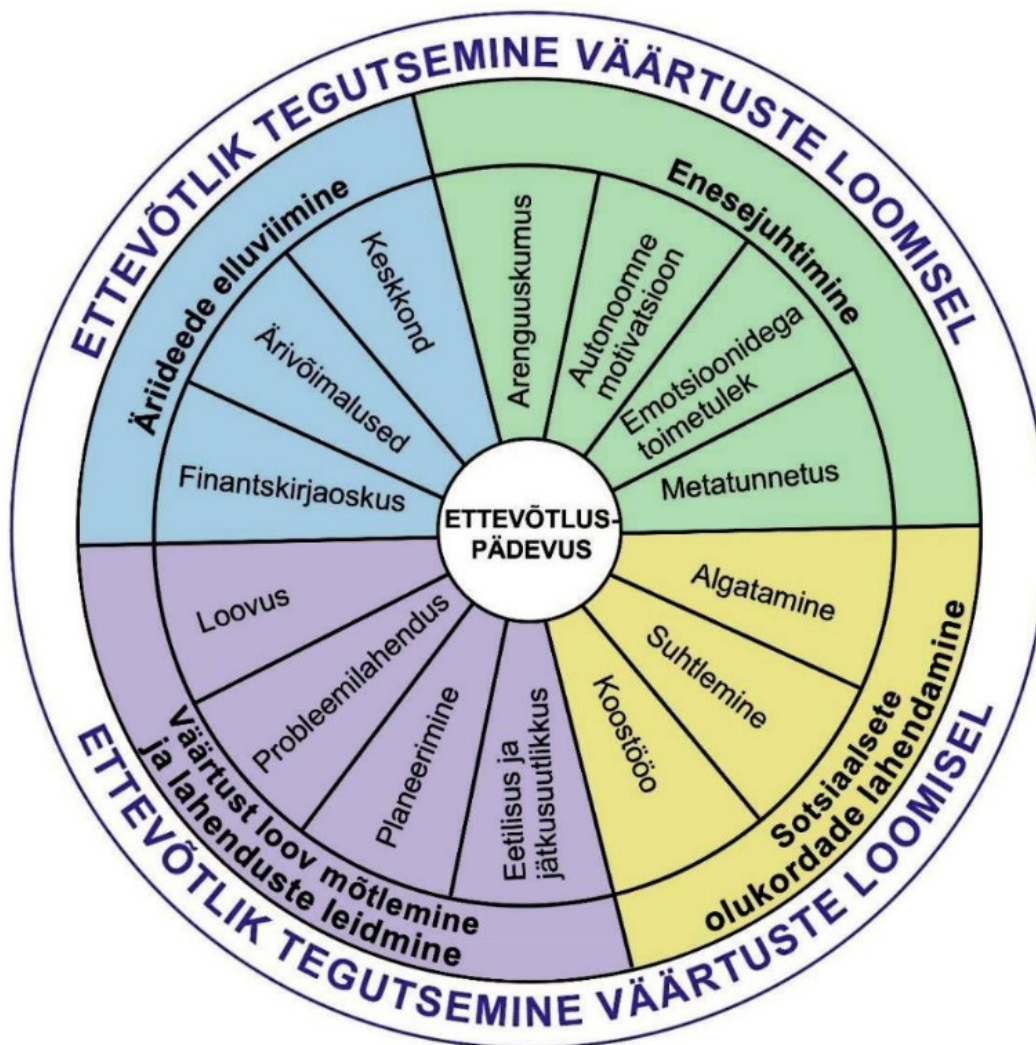

Kinnitatud pedagoogilise nõukogu koosoleku protokoll nr 1-2/6 OTSUS 1.

Ettevõtlikkus õpe Tabasalu Lasteaias Tibutares

2-4; 5-6 ja 6-7 aastastele lastele

Pädevusi käsitlevad õppeteemad on pärit [ettevõtluspädevuse mudelist](#) ning rahatarkuse teemad on sündinud koostöös rahandusministeeriumi ja praktikutega lasteaiast (Edu ja Tegu poolt loodud õpivara).

Antud mudelist jätame alushariduses välja süsteemse lähenemise valdkonnale (äriideede elluviimine: ärivoimalused, finantskirjaoskus). Samas kaasame lapsi hoolekogu eestvedamisel igal aastal toimuvale heategevusliku advendilaada ja kohviku korraldamisse. Lapsed valmistavad asju müügiks, küpsetavad küpsetisi kohvikusse, on abiks oma rühma müügi laua tegemistes.

Lisaks on lapsed aktiivsed taimede ettekasvatamises ja pered ostavad laste poolt aretatut ja kasvatatut, seega ka see osa ettevõtluspädevusest toimib Tibutare laste õppes.

Mõisted ja meetodikad ettevõtlikkuse õppes

Ettevõtlikkuspädevus – suutlikkus ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi; seada eesmärged ja neid ellu viia; korraldada ühistegevusi, näidata initsiatiivi ja vastutada tulemuste eest; reageerida paindlikult muutustele ning võtta arukaid riske.

Ettevõtlik õpe- õppeprotsess, kus teadmiste ja oskuste omandamine toimub ettevõtlikkuse võtmes juhendamise, vastutustunde ja loovate lahenduste kasutamise kaudu ning praktilise eluga seostatult.

TULEM õpetaja tööriist (tegevuse läbiviimise meetodika ettevõtlikkuse arendamisel), mis võimaldab õpetajal teada saada, kuidas ta toetab ettevõtlikkuspädevust ja rakendab vastavat meetodika põhimõtteid.

Ettevõtlikkusõppe õppetegevuste kavandamine ja läbiviimine TULEM MUDELI alusel-ettevõtlikkuse arendamine lastes

Rühm:.....

Tegevuse/projekti nimetus:.....

Õpetaja (te) nimi (Nimed):.....

Tunneme rolle ja koostööd! – eesmärgi seadmine. Lastega on kokkulepitud ja aktsepteeritud rollid. Rollide täitmiseks tehakse koostööd. *Mõttele: Kuidas annan õpetajana õppimiseks põhjuse/eesmärgi? Kuidas viin läbi meeskonnatööd, et lapsed saaksid üksteiselt õppida ja täita grupis erinevaid rolle?*

Õppetegevuste eesmärgid:

Laste rollid ja koostöö:

Usaldame vastutust! Õppijal on reaalne vastutus õppeprotsessis ning ta mõistab, et valikud toovad kaasa tagajärgi.

Kuidas õpetajana jagan vastutust õppetöö eest tegevuses, lubades lastel rohkem otsustada ja aktiivsemalt õppeprotsessis osaleda?

Lõimume eluga! Kaasan õppetöösse lasteaiaväliseid partnereid, et saaksime teada, mida õpituga päriselt peale hakata.

Milliseid näiteid tuakse päris elust? Kuidas tehakse koostööd teiste täiskasvanutega väljaspool lasteaeda, luues nendega sidemeid?

Evime kogemust! Õppijal on õpitu praktilise rakendamise kogemused, nii positiivsed kui ka negatiivsed. Teeme päris asju enda ja kogukonna heaks.

*Kuidas panen lapsi nägema oma õppetöö tulemust ja mõistma seda, kuidas nad õpivad?
Kuidas näidatakse lastele, et nende panus on oluline ka väljaspool lasteaeda?*

Mõõdame mõju! Õppeprotsessis toimub pidev tagasiside õppeprotsessi osaliste vahel nii õppijalt õpetajale kui ka vastupidi.

Kuidas mõõdame mõju, et planeeritud eesmärk sai saavutatud? Kuidas lapsed saavad tagasidet õpitu omandamise kohta?

Ettevõtlikkuse õppe korraldus Tabasalu Lasteaias Tibutare

Kolm ettevõtlikkuse pädevuse valdkonda (enesejuhtimine, sotsiaalsete olukordade lahendamine, väärtustloov mõtlemine ja lahenduste leidmine) koos alapädevustega võib käsitleda kui ettevõtlikkust toetavaid pädevusi, mille arendamine on oluline lõimida nii ettevõtlusõppesse (nädalaõpet siduv teema või projektõpe) kui ka kõikidesse teistesse õppeainevaldkondadesse.

Enesejuhtimise valdkond kirjeldab pädevusi, mis on suunatud õppija enesekindluse kasvatamisele, iseenda innustamisele ja üha paremate tulemuste saavutamisele, ning käsitleb samal ajal ka emotsionaalseid ja metatunnetuse aspekte.

Väärtust loova mõtlemise ja lahenduste leidmise valdkonnas kirjeldatakse konkreetsete tegevuste kavandamist ja ratsionaalset elluviimist toetavaid pädevusi. Valdkonna pädevusteks on loovus, probleemilahendus, planeerimine ning eetilisus ja jätkusuutlikkus, mis keskenduvad ühiskonna eetika põhimõtetele ning elusolendite ja elukeskkonna säästliku kohtlemise printsiipidele.

Sotsiaalsete olukordade lahendamise valdkonnas keskendutakse ühisele toimimisele suunatud suhtlemisoskus, koostööoskus.

Ettevõtlik laps:

- **Mõtleb loovalt** – on avatud, uudishimulik, oskab leida uusi ideid ning probleeme loovalt lahendada, õpib oma vigadest ning on võimeline märkama võimalusi globaalsel tasandil.
- **Algatab julgelt** – on motiveeritud ja iseseisev, oskab mõelda suurelt ja ambitsioonikalt, seab kõrgeid eesmärke, tahab saavutada parimat ning julgeb otsustada ja katsetada.
- **Tegutseb arukalt** – on sihikindel, oskab hinnata oma tegude tagajärgi endale ja ümbritsevale, oskab teadlikult kavandada ja kasutada ressursse ning luua koostöösuhteid.
- **Vastutab ja hoolib** – arvestab enda ümber olevate inimeste ja keskkonnaga, tegutseb vastutustundlikult ning tuleb toime ebaõnnestumisega.

Lõimitud õppe planeerimisel lastele on vajalik arvestada ettevõtlikku last iseloomustavate oskuste eakohase arendamisega.

1. lähenemine

Ettevõtlikkus pädevuse arendamine ja õpe algab Tibutare Lasteaias juba 2-3 aastastele. Laste arengu suunamisel kasutatakse lapse ettevõtlikkuse pädevust arendavat lähenemist **TAHAN-**

SUUDAN- TEEN. Lapsele antakse võimalusi endaga ise hakkama saada, õppides pidevalt uusi oskusi ja saades õpetajalt positiivset kinnitust.

Lähtutakse põhimõttest: **kõiki, millega laps on võimaline ise hakkama saama, seda ta ka katsetab ja teda julgustatakse tulemusni jõudmisel.**

2. lähenemine

Kuna ettevõtlushädevuse üks valdkond on enesejuhtimine ja sotsiaalsete olukordade lahendamine, siis nende hädevuste (osaoskuste arendamisega) tegeleme süsteemselt teaduspõhise õpi-ja sotsiaalsete oskuste õppemetoodika alusel samm- sammult (3-5 aastastele 28 oskust (teemat) ja 5-7 aastastele 24 osaoskust (teemat).

3. lähenemine

Lisaks kasutatakse teemaõpet või projektõpet valides nii laste huvidest (**mõttekaardid erinevate teemade avamiseks**): **Mida teame? Mida tahame teada? Kuidas teada saame? Mida võiksime teha ise, et teada saada ja katsetada?** Või pakuvad õpetajad nädala õppeteema välja, mida õpitakse tundma **kasutades lõimitud õpet** (õppesisu tuleneb: keel ja kõne, matemaatika, mina ja keskkond, kunstiõpetus, muusika, liikumine, üldoskused, sotsiaalsed oskused õppevaldkondadest). Lähenemine sisule on mänguline, pakkudes praktilisi tegutsemise võimalusi, luues ise midagi teemast lähtuvalt ja loodut edaspidistes tegevustes kasutades.

4. lähenemine

Nädalateema (või kuuteema), õppeprojekt ehitatakse ülesse **TULEM metoodikal**, mis tagab, et õpe toetab ettevõtlikkuse arendamist lastes.

Ettevõtlikkuse õpe 5-7 aastastele

5. lähenemine: ettevõtlikkust suunavate teemade mitmekülgne õpe (arutlused, praktilised tegevused praktikutelt kasutades spetsiaalset õpivara).

5-6 aastaste ja 6-7 aastaste laste puhul toetume õppe sisus Edu-ja Tegu poolt koostatud õpivarale ettevõtlikkuse süsteemseks arendamiseks alushariduses:

„Vinks-Vonks 1 avastab ja seikleb” 5-6 aastastele;

„Vinks-Vonks 2 julgeb ja proovib” 6-7 aastastele.

Noodiraamat „Vinks-Vonks raamat“

„Tom õpib rahamängu“ Riin Tuttelberg, Triin Sarapuu (Illustrator), Liina Saaremäe (Editor). Kirjastus EDURUUT OÜ, 2017.

Lisaks kasutame ettevõtlikusküla õppematerjali „Minu raha“ 5-9 aastastele: palju praktilisi tegevusi seoses erinevate ametite tundma õppimise, praktilised kogemused ametitest: pankur, müüja, apteeker jne... <https://ettevotluskylla.ee/>

Õppes kasutame õppeteemasid (ja lähenemisi nende avamiseks) Edu ja Tegu poolt koostatud loodud õpivara “**Vinks-Vonks 1 avastab ja seikleb**” on mõeldud kasutamiseks 5-6-aastaste laste rühmas.

Suhtlemisoskuste arendamisel lähtume ka Tibutare Lasteaia **õpi-ja sotsiaaloskuste õppe süvaprogrammist 3-5 aastastele samm-sammult.**

Käsitletakse üheksat teemat, millede hulgas on näiteks soovide ja vajaduste eristamine, emotsioonide juhtimine, annetamine ning kannatlikkus. Laste jaoks on kasutame suurt pildiraamatut ning värvipilte ja õpetajale on eraldi vihikuna juhendmaterjal.

Juhendmaterjalis on iga teema tutvustus, väike jutuke lastele ettelugemiseks, erinevad tegevused, liisusalmid, laulud ja aruteluteemad.

Teemad (või projektid) 5-6 aastastele lastele õppeaasta jooksul läbimiseks:

1. Teema: kasvamine; ettevõtlushpädevus: arenguuskumus

Ettevõtlushpädevus ja rahatarkus:

- Kõik, mis kasvab, vajab toitu, energiat, aega. Lapsed vajavad toitu ja und.
- Ka õppimine vajab ja nõuab energiat, pühendumist ning korduvaid tegevusi. Uued oskused ei tule lihtsalt ja tihti peame olema toeks teistele uute oskuste omandamisel.
- Kui ühel viisil ei tule välja, siis saab alati proovida teisi viise.
- Raharinglus on nagu looduses külv ja lõikus. **Mida külvad, seda lõikad.** Kui mina ostan midagi sinult, saad sina omakorda osta midagi, ja nii käib raha ringi.
- Uus mõiste: **järjekindlus.** Oskuse omandamiseks on vaja mitu korda proovida, harjutada ja aeg-ajalt ebaõnnestuda.

Oodatavad õpitulemused:

- Laps mõistab, et uute asjade õppimiseks tuleb katsetada ja järjepidevalt harjutada;
- Laps mõistab looduse arengu seadusepärasust ahelas: seeme-taim-viljad-seeme-uus taim;
- **Rahatarkus:** laps saab aru raharinglusest- midagi ostes annan raha ära, aga müües saan raha endale.

2. Teema: Mina ise; ettevõtlushpädevus- emotsioonidega toimetulek

Ettevõtlushpädevus ja rahatarkus:

- **Uued mõisted:** laat ja emotsioon. Laadal saab osta ja müüa asju ning meisterdusi. Laadal ei tohiks müüa katkiseid või määrdunud asju.
- Laadal kasutatakse kauplemiseks raha- müüjad saavad asju müües raha teenida ja ostjatel tuleb oma ostude eest tasuda.

- Laadal asjade müümiseks on vaja teha ettevalmistusi (hinnasildid, kohamaks).
- Emotsioonide juhtimine: laps märkab juhendamisel emotsiooni ja proovib mõnda taktikat, kuidas sellega toime tulla.

Oodatavad õpitulemused:

- Laps oskab juhendamise abil nimetada ja märgata tundeid.
- Laps oskab rakendada mõnda enesejuhtimise strateegiat (rahuneb, loeb kümneni, peegeldab oma tundeid juhitud vestluses).
- **Rahatarkus:** laps eristab mõisteid ostmine ja müümine ja saab aru ostu-müügi protsessist, sh raha rollist vahetusvahendina.

3. Teema: annetamine; ettevõtlushpädevus: suhtlemine, empaatia.

Ettevõtlushpädevus ja rahatarkus:

- Perekonda kuuluvate inimeste sugulusnimed.
- Abivajaja ei küsi ise abi, vahel tuleb seda märgata ja abi paluda.
- **Uus mõiste: annetamine.** Annetamine on raha või asjade andmine neile, kel neid rohkem vaja on. Annetada saab kodutute loomade heaks, haigete laste jaoks, vähekindlustatud perede jaoks jne. Annetada saab ka oma aega.

Oodatavad õpitulemused:

- Laps oskab nimetada lähisugulasi;
- Laps oskab pöörata kõrvalise abiga tähelepanu abivajajatele;
- **Rahatarkus:** laps mõistab annetamise mõistet/tähendust.

4. Teema: soovid ja vajadused. Ettevõtlushpädevus: emotsioonidega toimetulek. Kannatlikkus.

Ettevõtlushpädevus ja rahatarkus:

- Poodi minnes tuleb kasuks ostunimekiri- nii ostame vajalikke asju ning see aitab ka olulist meeles pidada.
- Soovinimekirja koostamisel tuleb põhjalikult mõelda, mida päriselt vajame- kõiki asju ei saa ja pole ka vaja.
- Laps teeb vahet, mis on soov ja mis on vajadus. Vajadus on eluliselt oluline nagu toit ja kodu, aga soov midagi sellist, milleta saame hakkama, aga mille saavutamine tekitab vähemalt esialgu väga hea tunde.
- **Uus mõiste: kannatlikkus** (voorus, mis on arendatav, oskus oodata).

Oodatavad õpitulemused:

- Laps saab aru, mida tähendab ootamine ja kannatlikkus;
- Laps saab aru ostu-, või soovinimekirja koostamise vajalikkusest ja mõttest;
- **Rahatarkus:** lapsed teevad vahet, milliseid asju nad väga vajavad (toitu, kodu), aga milliseid asju nad väga soovivad (maiustusi, mänguasju).

5. Teema: Käised üles. ettevõtlushpädevus: algatamine.

Ettevõtlushpädevus ja rahatarkus:

- **Uued mõsited: idee ja algatamine.** Idee ja mõte on nagu kaksikud-samatähenduslikud sõnad. Algatamine on mingi tegevuse osas initsiatiivi võtmine ning sellega lõpuni minemine.
- Idee elluviimiseks tuleb midagi ette võtta (ka kõige pikem teekond algab esimesest sammust).
- Palju või vähe? Üks paberlennuk lapse kohta on vähe, aga kõikide lennukid kokku pannes on neid palju. Kolm autot pere kohta on palju, aga kolm senti vähe.

Oodatavad õpitulemused:

- Laps kogeb oma mõtte märkamist ja püüab seda sõnadega väljendada;
- Laps kogeb idee teostumist või selles suunas tegutsemist;
- **Rahatarkus:** laps oskab kasutada sõnu palju ja vähe; samuti saab ta aru, et olenevalt kontekstist tähendab sama arv palju või vähe.

6. Teema: Kust tuleb raha? Ettevõtlushpädevus: sotsiaalsete olukordade lahendamine.

Ettevõtlushpädevus ja rahatarkus:

- Raha ei kasva puu otsas.
- Sõprust ei saa osta.
- Hea sõber rõõmustab koos sõbraga ja aitab sõpra.
- **Uus mõiste: töö** (pingutust eeldav tegevus, mille siht on midagi ära teha).

Oodatavad õpitulemused:

- Laps õpib tundma sõprust ja selle järjepidevust;
- Laps oskab nimetada sõbra positiivseid omadusi;
- **Rahatarkus:** laps saab esimesed teadmised, kuidas raha saab.

7. Teema: kogumine ja kulutamine. Ettevõtlushpädevus: planeerimisoskus.

Ettevõtlushpädevus ja rahatarkus:

- Kogutakse ja varutakse eesmärgi saavutamiseks või vaba aja sisustamiseks (kogumine kui hobi).
- Kulutamine on eesmärgipärane, kuid eesmärk võib varieeruda (minu pikaajaline eesmärk versus minu tahtmised kohe ja praegu).
- Raha kasutamist saab planeerida.
- **Uus mõiste: planeerimine.** Planeerimine on toimingute ja tegevuste läbimõtlemine enne nende teostamist.

Oodatavad õpitulemused:

- Laps tutvub kogumise ja varumise vajalikkusega;

- Laps saab esmase kogemuse planeerimise kohta;
- **Rahatarkus:** laps teab, et eesmärgipärane kogumine eeldab planeerimist.

8. Teema: asjade väärtused. Ettevõtlushpädevus: probleemilahendusoskus.

Ettevõtlushpädevus ja rahatarkus:

- Asjadel on rahaline väärtus.
- Hinna määrab eseme väärtus- haruldasemad asjad on kallimad (nt vanad ja kordatehtud autod, antiikmööbel), kasutusjälgedega asjad on odavamad (nt kulunud dressid, kortsus dressid, kortsus juhendiga legod).
- Laps teab, et hindu saab omavahel võrrelda (tunneb võrdussõnu nagu kallis-odav).
- Laps küsib abi, kui ei tea, mida teha (jagatud mure on pool murest).
- **Uus mõiste: probleem** (ülesanne, mis vajab lahendust).

Oodatavad õpitulemused:

- Laps mõistab probleemi tähendust.
- Laps julgeb probleemi jagada.
- **Rahatarkus:** laps hakkab mõistma, et asjadel on ka rahaline väärtus.

9. Teema: Koos on tore. Ettevõtlushpädevus: koostööoskus.

Ettevõtlushpädevus ja rahatarkus:

- **Uus mõiste: koostöö** (ühiselt millegi tegemine). Koostegemine on lõbus ning kõik saavad kaasa lüüa.
- Igaühe panus loeb (näiteks piknikule toob igaüks midagi natuke kaasa, siis on piknikulaua palju söödavat-joodavat, millest jagub kõigile).
- Koostöö puhul tuleb teistega arvestada.

Oodatavad õpitulemused:

- Laps tunneb koostöö mõistet;
- Laps oskab teistega arevstada;
- **Rahatarkus:** kui igaüks annab natuke, saab kokku palju.

Ettevõtlikkuse õpe 6-7-aastastele

Õppes kasutame õppeteemasid (ja lähenemisi nende avamiseks) loodud õpivara „**Vinks-Vonks 2 julgeb ja proovib**” (koostatud **Ettevõtlush- ja karjääriõppe programm Edu ja Tegu poolt**, autorid: Erika Veide; Inno Sidoruk; Liisi Kirch 2022) alusel seda lõimides teiste õppevaldkondade (keel ja kõne, matemaatika, mina ja keskkond, kunst, liikumine, muusika).

Suhtlemisoskuste arendamisel lähtume ka Tibutare Lasteaia **õpi-ja sotsiaaluskuste õppe süvaprogrammist 5-7 aastastele Samm-Sammult**.

Lastele eakohases võtmes pöörame erinevate teemade kaudu nende **tähelepanu eetilisele ja jätkusuutlikkusele. Õpime aja, raha ja selle paberi säästmisest, millele lapsed joonistavad või kust kujundeid välja lõikavad.**

Suhtlemisoskuste puhul keskendume enda ja teiste tajumise arendamisele. Arutleme selle üle, miks on ühiskonnas loodud erinevaid kokkuleppeid ja kuidas need meid aitavad, olgu tegu rühmareeglite või Eesti vabariigi põhiseadusega.

Õppeteemad (või projektid) 6-7 aastastele lastele õppeaasta jooksul läbimiseks (õpetaja ise valib, mis järjekorras teemad aasta jooksul läbitakse).

1. **Teema: Töö ja ametid** (vabatahtlik töö ja talgud, kodune töö ja tasustatud töö).

Ettevõtlushpädevus: keskkonna mõistmine meie lähiümbruses ja maailmas:

- kuidas meie tegevus mõjutab keskkonda ökoloogiliselt ja majanduslikult;
- kuidas meie piirkonnas ettevõtted arvestavad ümbritseva keskkonnaga;
- töötamise põhjused, töö tegemise viisid, kodused tööd, talgud, ametid.

Ettevõtlushpädevus ja rahatarkus:

Uued mõisted: palk, talgud, vabatahtlik töö, tasu.

Loodust ja loodushoidu peab väärtustama.

Me sõltume meid ümbritsevast keskkonnast (kodukohast).

Palk on töö eest saadav tasu.

Tasu võib avalduda muus kui rahas.

Talgud on ühine ettevõtmine millegi äratemiseks. Talgutel osalemine on vabatahtlik ja selle eest palka ei saa.

Oodatavad õpitulemused:

- laps selgitab erinevaid ameteid: nende sisu ja väärtust;
- laps nimetab erinevaid tasusid töö tegemise eest (koosveedetud aeg, raha, hea enesetunne jne);
- laps toob näiteid, kuidas erinevad keskkonnad pakuvad erinevaid ameteid (nt meri – kalandus, turism jne).

2. **Teema: Klient:** kes on klient; kus oled sina klient; kui ma midagi ei osta, kas ma olen ka siis klient; kliendi käitumine.

Uued mõisted: klient, abivajaja. Kaup ei kuulu inimesele enne, kui ta on selle eest maksnud.

Ettevõtlushpädevus: suhtlemine

- Kuulamine

- Suhtlemine

-T eistega arvestamine

Oodatavad õpitulemused:

- laps küsib abi ja aitab abivajajat (oma võimalustest ja võimetest lähtuvalt);
- laps teab ja selgitab, kes on klient;

- laps kuulab (vanemate, õpetajate ja eakaaslaste) juttu ja annab olulise sisu edasi.

3. Teema: toode ja teenus

- Toode-asi, mida saab käega katsuda; erinevad tooted; milliseid tooteid igapäeselt kasutame; milliseid tooteid vajad, kui sul on koduloom.
- Teenus: tegevus, mida käega katsuda ei saa. Mis on teenus; milliseid erinevaid teenuseid me tarbime; milliseid teenuseid vajad, kui sul on nt koduloom.

Ettevõtlushpädevus: probleemilahendusoskus

- oskus probleemi märgata
- oskus probleemi määratleda ja esitada
- oskus tegevust planeerida ja valida sobiv lahendusstrateegia
- oskus viia see strateegia ellu
- oskus hinnata, kas saavutatu vastas varem seatud eesmärgile ja hinnata iseenda edukust lahendajana.

Ettevõtlushpädevus ja rahatarkus:

Uued mõisted: toode, teenus, lahendus.

Tooted on asjad, teenused tegevused. Iga amet pakub mõnele probleemile lahendust ja on seetõttu oluline.

Oodatavad õpitulemused:

- laps märkab õpetaja suunamisel erinevaid murekohti ja nende võimalikke lahendusi;
- laps selgitab, mis on toode ja mis on teenus;
- laps nimetab erinevaid tooteid ja teenuseid, mida ta oma elus kasutab.

4. **Teema: hind** (mis on hind; miks on asjadel hind; millel ei ole hinda, mida ei saa raha eest osta; kas hind on alati rahaline, milline oleks maailm siis, kui asjadel ei oleks hinda).

Teema arendus: hindade võrdlus; säästmine; ostunimekiri, ostu vajalikkus.

Ettevõtlushpädevus ja rahatarkus:

Uued mõisted: hind, ostunimekiri, säästmine.

Elus tuleb teha valikuid ning kõike korraga ei saa.

Poenimekiri väldib ebavajalikke oste.

Hindade võrdlus aitab säästa raha.

Peale raha saab säästa ka keskkonda, iseennast ja oma tervist, asju.

Oodatavad õpitulemused:

- laps oskab hindu võrrelda (odavam, kallim);
- laps mõsatab, miks on vajalik ostunimekiri;
- laps selgitab, mida tähendab säästmine.

5. **Teema: kokkuhoid** (kas ma tean, milliseid kulutusi minu vanemad teevad minu jaoks; mis on kulutused, mis veel kulub peale raha, mida võiks tähendada kokkuhoid, kuidas saab raha kokku hoida, mis on taaskasutus).

Aeg kui väärtus: kuidas saame aru, et aeg on olemas, kuidas mõõdame aega, milliste tegevuste jaoks on kindel aeg, mida tähendab „aja kokkuhoid“ jne.

Ettevõtlushpädevus: eetilisuus ja jätkusuutlikkus

Oodatavad õpitulemused:

- laps selgitab, kuidas tema saab kokkuhoidlik olla;
- laps oskab tuua näiteid erinevatest kulutustest;
- laps toob näiteid erinevatest väärtustest.

6. **Teema: Raha** (mis on raha, millised rahatähed, mündid on Eestis kasutusel; kuidas raha tekkis; kust raha saab, mis on raha pangakaardil; mis on sularaha; kelle raha on pangaautomaadis, kui palju saab raha välja võtta; mida selleks vaja on, mida raha eest osta saab ja mida ei saa).

Raha kogumine (säästmine) ja planeerimine.

Ettevõtlushpädevus: planeerimine; ettevõtlus ja rahatarkus.

Uued mõisted: sularaha, planeerimine, loto, valeraha. Raha eest saame me osta erinevaid tooteid ja teenuseid, elamusi ja meelelahutust. Eestis on käibel eurod, kõik metallist rahad on mündid ja eurost väiksemad mündid on sendid. Raha, millel puuduvad turvaelemendid on valeraha. Loterii on mäng, mida mängitakse rahaga, seda mängu nimetatakse ka õnnemänguks. See mäng võib tekitada sõltuvust, nagu on ka nutisõltuvus. Raharinglus on raha liikumine.

Oodatavad õpitulemused:

- laps võrdleb Eestis kasutusel olevaid rahaühikuid väärtustest lähtuvalt;
 - laps teeb praktiliselt läbi ostu planeerimise protsessi;
 - laps saab aru loterii põhimõttest ja kaasnevatest riskidest.
7. **Teema: Reklaam** (mis on reklaam; mis peab reklaamis olema; milliseid reklaame võib olla; millal on reklaam vajalik ja miks; kas sina oled ostnud midagi seetõttu, et seda reklaamiti; reklaamimeetodid kaubanduses jne).

Eksitav reklaam (miks on eksitav reklaam halb; mida ostvad inimesed ka ilma reklaamita jne).

Leiutamine (mis on leiutamine; millised on vahvad leiutised; mida sina oled välja mõelnud; kas leiutis aitab mõnd muret või probleemi lahendada).

Ettevõtlushpädevus: loovus (mis juhtub, kui sul hakkab igav; kas ja milliseid mänge oled sa ise välja mõelnud; mis on toredad tegevused, mida koos perega teha; kust sa saad ideid, mida pildile joonistada; kui inimene on eksinud, mida ta võiks teha, et leida tee metsast välja).

Ettevõtlus ja rahatarkus

Uued mõisted: reklaam, loovus, kupong, leiutis, eksitav. Loovusel on kaks poolt: uudsus ja rakendatavus.

Oodatavad õpitulemused:

laps saab aru reklaami eesmärgist;

laps loob ise reklaami (või kutse/kuulutuse);

laps mõistab ja toob näiteid, millal reklaam on teda eksitanud.

8. Teema: kokkulepe: mis on meie rühma kokkulepped; kas kokkulepe on nagu lubadus; mis juhtub, kui üks osapool ei pea kokkuleppest kinni; miks on oluline kokkuleppest kinni pidada; millal saab kokkuleppest taganeda.

Usaldus: mis on usaldus; mida teha, et keegi võiks sind usaldada; kuidas usaldus võib ära kaduda; kas sind saab usaldada; kas rahaga saab endale sõpru osta.

Ausus: mis on ausus; miks on ausus oluline; millal on ausus ebamugav, mis on aususe vastandsõna; kas sina oled kunagi valetanud, miks sa seda tegid; kõige suurem julgus on tunnistada, kui oled midagi valesti teinud. Kui leiad raha, pangakaardi, mis sa sellega teed.

Ettevõtlushpädevus ja rahatarkus: Eetilisus ja jätkusuutlikkus

Uued mõisted: kokkulepe (mõlemad mõistavad ühtemoodi ja proovivad nii ka toimida).

Kokkuleppest taganemine eeldab uut kokkulepet. Ausana on kergem elada. Kokkuleppeid tehakse nii inimeste vahel kui ka riigis kõikide jaoks (seadused). Üldised kokkulepped on kõikide heaolu nimel (näiteks ka rühma ja lasteaias kokkulepped- kodukord, rühmareeglid).

Oodatavad õpitulemused:

laps oskab sõlmida kokkuleppeid;

laps saab aru kokkuleppe kinnipidamise vajalikkust;

laps teab, mida teha, kui kokkuleppest kinni pidada ei saa.

9. Teema: Kotkalend: kokkuvõtte 8 teema alusel:

- **Töö ja ametid:** mida on vaja teha, et saada kelleks iganes (õppida ja harjutada).
- **Klient** (mis on kõige olulisem suhtlemisel (viisakus); kuidas sina oled hea klient.
- **Toode ja teenus:** miks on kõik ametid tähtsad, need kes pakuvad tooteid ja need, kes pakuvad erinevaid teenuseid.
- **Hind:** miks on tark hindu omavahel võrrelda; kuidas sa saad aru, et hind on kallis.
- **Kokkuhoid:** miks me ei saa alati kõike, mida tahame; mida kokkuhoidmine tähendab.
- **Raha:** mille jaoks me raha vajame; too näiteid, mis on olulisem kui raha.
- **Reklaam:** millised reklaamid sulle meeldivad; miks reklaame tehakse.
- **Kokkulepe:** too mõni näide kokkuleppest, millest kinni peeti; mis juhtub siis, kui kokkulepet murtakse.

Rahatarkus ja ettevõtlushpädevus:

Iga inimene on väärtuslik ning harjutades saame me alati paremaks. Koostöö vajab harjutamist ja planeerimist. Üksi jõuad kiiremini, aga koos jõuad kaugemale. Katsetamine, proovimine ja vigade tegemine ongi õppimine.

Oodatavad õpitulemused:

- laps oskab teha kokkuvõtteid õpitust;
- laps jutustab pildi järgi;
- laps kuulab ja esitab küsimusi.